

Enigma Otiliei de George Calinescu - comentariu

La aparitia "Enigmei Otiliei", in 1938 (in doua volume), romanul, ca specie a literaturii avusese o evolutie extrem de rapida, dominand literatura romaneasca interbelica. Liviu Rebreanu fusese cel care deschisese ferm drumul romanului romanesc, prin "Ion" (1920) impunand romanul obiectiv. S-a observat, la vreme, ca aceasta perioada a fost deosebit de fertila in domeniul literaturii, si in special al romanului, care se afirma puternic, racordandu-se si integrandu-se valorilor universale: 1920 - "Ion"; 1922 - "Padurea spanzuratilor" ale lui Rebreanu; 1930 - "Baltagul" - M. Sadoveanu; 1930 - "Ultima noapte de dragoste, intaia noapte de razboi" - Camil Petrescu; 1932 - "Rascoala" - Liviu Rebreanu; 1933 - "Patul lui Procust" - Camil Petrescu; 1935-1942 - "Fratii Jderi" - M. Sadoveanu.

Aria tematica a romanului se largeste substantial, dupa ce Rebreanu fundamentase stilul obiectiv, romanul-fresca prin "Ion" si "Rascoala", intemeindu-se romanul de evocare istorica prin Mihail Sadoveanu, trecand din lumea satului, trecand din lumea satului in cea a orasului. Formele epice traditionale coexista cu tehnici artistice moderne (Marcel Proust); se abordeaza si se afirma romanul de analiza psihologica - Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, romanul evoluand astfel de la formula obiectiva spre cea subiectivista. "Enigma Otiliei" - 1938 (al doilea roman al lui George Calinescu, dupa "Cartea nuntii") constituie o revenire la formula obiectiva de roman, la metoda balzaciana. Romanul lui Calinescu devine astfel unul polemic, replica literara la cultivarea asidua in epoca a formulei proustiene, dar si o ilustrare a conceptiei sale despre curente literare. George Calinescu este autorul primelor romane citadine de tip clasic. Prin "Enigma Otiliei" el aduce o viziune originala, moderna. Pivotalul firului narativ va fi clanul familial, urmarindu-se mai multe destine umane: al Otiliei, al lui Felix, al lui Stanica Ratiu, al Olimpiei, al lui Pascalopol, al lui Titi, al Auricai. Familia ca contura relatiile sociale, economice, viata burgheziei bucurestene la inceputul veacului al douazecilea. Un prim-plan al romanului prezinta cele doua familii - Costache Giurgiuveanu - Otilia si Tulea. Mobilul principal al tuturor actiunilor care se desfasoara este mostenirea, averea lui Costache Giurgiuveanu, pe care o vaneaza clanul Tulea, la care se raliaza inventivul si rapacele Stanica Ratiu, ginerele Aglaei, sora lui Costache (si ceilalti membri ai familiei Tulea: Simion Tulea, sotul Aglaei, si copiii acestora: Olimpia, Aurica si Titi). Eforturile lor sunt canalizate statornic spre inlaturarea Otiliei, fiica vitrega a lui Costache Giurgiuveanu, fata celei de-a doua sotii, crescuta de acesta fara acte de adoptiune filiala legala. Alt plan al romanului prezinta destinul tanarului Felix Sima, ramas orfan, venit sa studieze medicina in Bucuresti si dornic de a face cariera, care traieste prima experienta erotica. Aceasta constituie fondul liric al romanului: iubirea romantica, adolescentina a lui Felix pentru Otilia, pe care o cunoaste din corespondenta intretinuta. Costache Giurgiuveanu, unchiul lui Felix, trebuia sa-i fie tutore si sa-i administreze bunurile lasate de tatal sau, care murise. in casa lui mos Costache, unde va locui, il cunoaste pe Pascalopol, mosier, cu maniere alese, si clanul Tulea, ce locuieste in vecinatatea casei lui Costache. Felix o iubeste pe Otilia, dar este gelos pe Pascalopol, o prezenta nelipsita din preajma Otiliei si necesara, prin generozitatea, experienta si cavalerismul omului rafinat. Otilia il iubeste pe Felix, dar vrea sa-l ajute sa se realizeze in cariera lui stiintifica, intuindu-i cu maturitate si luciditate ambitia, dorinta de a ajunge "cineva". Plimbarile cu trasura la sosea impreuna cu Pascalopol,

capriciile si luxul satisfacute cu generozitate subtila si discreta de acesta, instinctul feminin precoce, inteligenta si discernamantul practic, izvorate dintr-o experienta timpurie nesigura, toate acestea o fac pe Otilia sa-l accepte pe Pascalopol drept sot. Neintelegand actiunile Otiliei, Felix se considera pe sine o enigma. El va studia cu seriozitate, va deveni medic si profesor universitar, facand o casatorie stralucita. Otilia va ramane o amintire, o imagine a eternului feminin. Pe celalalt plan, al luptei acerbe pentru mostenire, atacand-o pe Otilia cu infinite si inventive rautati, clanul Tulea cunoaste declinul familial: Aglae nu reuseste sa puna mana pe banii lui Costache, pentru ca i furase Stanica de sub salteaua batranului, provocand moartea acestuia, la al doilea atac cerebral ce-l suferise; Stanica renunta la Olimpia, care-l plictisea si nu tinea pasul cu ritmul sau alert si imprevizibil de arivist, prefacand-o pe Georgeta, femeie usoara, dar prezentabila, inteligenta, care-i va inlesni relatii "inalte", in lumea Bucurestiului; Titi va divorta de Ana, evoluand psihic spre o idiotenie vizibila (se legana din ce in ce mai mult); Aurica va ramane tot nemaritata si nerealizata erotic. La sfarsitul romanului aflam ca Pascalopol, i-a redat libertatea Otiliei, care va ajunge in Spania, America, nevasta unui conte, "asa cava" - va spune Stanica Ratiu. Privind o fotografie recenta a Otiliei, Felix va vedea o figura straina, o Otilie maturizata, chipul ei de acum spulberand imaginea enigmaticei adolescente. Ea a ramas o iluzie a tineretii. O lume intreaga se cuprinde in acest roman, dovedind un creator epic remarcabil, punand in lumina aspectele sociale, economice, familiale, ale vietii bucurestene din anii de dinaintea primului razboi mondial. "Enigma Otiliei" este un roman situat intre traditie si inovatie. Este un roman realist obiectiv de tip balzacian, in primul rand prin tema abordata: mostenirea, care declanseaza si mobilizarea energiei umane ce se infrunta. Titlul initial al romanului era "Parintii Otiliei" (schimbat de editor) si ilustra motivul balzacian la paternitatii, concretizat in raportul dintre parinti si copii (Costache - Otilia, Pascalopol - Otilia si ceilalti), pe fundalul societatii bucurestene de la inceputul secolului al XX-lea. Autorul este omniscient (stie totul), asa cum se observa din primele randuri cu care incepe romanul, situand exact personajele, actiunea, in timp si spatiu. Descrierea minutioasa a strazii Antim (a cladirilor, a interioarelor etc.), pustie si intunecata, avand un aspect "bizar", varietatea arhitecturala, amestecul de stiluri, ferestrele neobisnuit de mari, lemnaria vopsita care se "dezghioga", faceau din strada bucuresteană "o caricatura in moloz a unei strazi italiice". Exteriorul casei lui Costache Giurgiuveanu e prezentat in detalii semnificative, sugerand calitatea si gustul estetic: imitatii ieftine, intentia de a impresiona prin grandoare, vechimea si starea dezolanta a cladirii. Atentia e apoi centrata pe un detaliu al casei, usa, descrisa amanuntit: de lemn umflat si descheiat, imensa, "de forma unei ferestre gotice". Aspectul neingrijit, degradarea cladirii trimit la conturarea imaginii despre proprietar: nici o perdea la geamurile pline de praf, "stravechi"; usa cea uriasa se misca "aproape singura, scartaind ingrozitor". Teama, fiorul sunt sugerate evident prin aceste amanunte semnificative, in care epitetele (umflat, descheiat, imens, stravechi) si elementele auditive contureaza o atmosfera lugubra si misterioasa, cu un aer de ruina romantica. Asemenea descrieri minutioase sunt relevante si pentru conturarea caracterelor. Camera Otiliei o defineste pe fata intru totul, inainte ca Felix sa o vada. Prin dezordinea tinereasca a lucrurilor ce inunda camera se intuieste firea exuberanta: lucrurile fine, jurnalele de moda frantuzesti, cartile, notele muzicale amestecate cu papusi alcatuiesc universul de viata cotidiana, spiritual, "ascunzisul feminin" cum spune scriitorul. Casa lui Pascalopol, mobilele, obiectele exprima rafinamentul, bunul gust, placerea confortului, dar si filozofia lui. Mobilele, vestmintele prefigureaza caracterul, exprima o

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

atmosfera de viata, de intimitate, educatia si instructia personajului. Personajele sunt concepute potrivit gandirii estetice a scriitorului, care pledeaza pentru "cautarea permanentelor in scopul de a atinge universalul".

Tipologia personajelor este de esenta clasicista; conturate realist, sunt caractere dominate de o singura trasatura fundamentala, tipuri general-umane de circulatie universala (avarul, arivistul, baba absoluta), asa cum concepea scriitorul: "Psihologia unui individ n-a devenit artistic interesanta decat cand a intrat intr-un tip".

Modalitatile de caracterizare a personajelor sunt clasice: descrierea mediului, portretul fizic, caracterizarea prin fapte, prin actiuni, opiniile personajelor, caracterizarea facuta de catre alte personaje si autocaracterizarea. Scriitorul, omniscient, vorbeste in fiecare personaj, face aprecieri asupra lor. Personajul central al romanului, catre care converg toate energiile, din motive si interese diferite (Otilia si Felix - pentru ca il iubesc si-l ocrotesc, Pascalopol - pentru ca ti e mila de el si e tutorele Otiliei; clanul Tulea - pentru ca vor sa-i ia averea), este Costache Giurgiuveanu, tutorele Otiliei si al lui Felix, fratele Aglaei. El intruchipeaza trasaturile clasice ale avarului, care se intrepatrund cu duiosia paterna. Scriitorul il descrie din primele pagini, in momentul cand Felix soseste seara, in casa acestuia. Chipul lui Giurgiuveanu este reflectat prin privirile lui Felix. Coborand cu incetineala scara ce scartaia cu "paraituri grozave", Felix vazu "un omulet subtire si putin incovoiat". De la aceasta imagine globala, portretul fizic se alcatuieste prin acumulare de detalii, ingrosat cu o pasta densa, alcatuind o imagine groterasca: capul era "atins de o calvitie totala"; fata parea "aproape spana", "patrata". Buzele erau "intoarse in afara si galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinti vizibili, ca niste aschii de os"; clipea "rar si moale", ca "bufnitele separate de o lumina brusca", avea "glasul ragusit" si balbait. Batranul Costache are o comportare bizara, fie din pricina senilitatii, fie simuleaza uitarea din teama, din instinct de aparare, fata de cei care-i vanau averea; ca si balbaiala, care poate fi si un defect de vorbire, dar si un mijloc de aparare, de a castiga timp. Oricum, daca n-ar fi putinatatea trupului, care trezeste compasiune, portretul ar fi fost cu totul hidos. Aflat la o varsta inaintata, mos Costache manifesta si alte "bizarerii" care-i dau individualitate: isi freaca mainile cu "un ras prostesc", are un suparator glas "stins", "ragusit", dar are duiosii si tremurari de suflet: pe Otilia, "fe-fetita" lui (pe care o iubea in felul sau), "Mos Costache o sorbea umilit din ochi si radea din toata fiinta lui spana cand fata il prindea in bratele ei lungi". si Felix intelege ca avaritia este mai mult o manie (mania de a tine banii), dar "o iubeste mult pe Otilia si se gandeste mereu la ea". Constient ca sora lui, Aglae, ca si nepotii (Aurica, Titi), la care se adauga escrocul nonsalant, abil si jovial - Stanica Ratiu - vor sa-l fure, sa-i ia averea, pandindu-l si dorindu-i moartea cat mai devreme, Costache Giurgiuveanu traieste drama neputintei proprii, batran si neajutorat, dar si neinduplecat cand e vorba de bani. Desi are indatorirea de a asigura existenta Otiliei, el amana tot timpul reglementarea situatiei fetei. Vorbeste mereu de intentiile lui - sa o infieze, sa-i faca o casa, sa-i puna bani pe numele ei -, dar amana mereu, pentru ca mania lui de a tine banii e mai puternica. De aici teama, suspiciunea ca va fi pradat; ii crede in siguranta numai sub dusumea, sub saltea, si nu se poate dezlipi de ei. El va ajunge victima propriei suspiciuni, fiind pradat de Stanica, cel care-i grabeste moartea. Are un sfarsit tragic. Otilia vede in "papa" - "un om bun"; insa are "ciudateniile" lui, e cam "avar" in acord

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

cu zgarcenia lui, batranul manca "cu lacomie", "varand capul in farfurie". Iubirea pentru Otilia se manifesta si se observa in gesturi, reactii elocvente: mos Costache nu protesteaza niciodata cand Otilia il mustra, sta ca un copil in fata ei. La primul atac cerebral, Pascalopol vazu cu uimire cum batranul, "cu nadragii de stamba si cu patura pe umeri, tineva strans la subsuoara cutia de tinichea cu bani, iar in maini inelul cu chei". Desi Pascalopol incearca sa-l determine sa reglementeze situatia Otiliei, aceasta amana mereu. La al doilea atac cerebral, clanul Tulea, mobilizat de apriga Aglae, goleste casa lui mos Costache, carand scaune, tablouri, oglinzi, trecand prin zapada spre fundul curtii de dimineata pana tarziu. Prin Costache Giurgiuveanu se continua tipologia avarului din literatura romana (Hagi Tudose) si universală (Gobseck, Goriot, Grandet), conturandu-se un personaj complex. In raport cu mos Costache se definesc moral, celelalte personaje, pentru ca el detine averea care-i polarizeaza pe toti. Energiile cele mai active in lupta pentru mostenire sunt Stanica Ratiu, Aglae Tulea. Stanica Ratiu este un Dinu Paturica modern, incadrandu-se in tipologia arivistului. Avocat fara procese, energia lui nu se consuma in munca; el circula in diferite medii, afla, stie tot, asteapta "ceva", care sa-i modifice modul de viata peste noapte, sa-l imbogateasca; agresiv, fara nici un scrupul, cu o mare disponibilitate de adaptare si de supravietuire, este inteligent si escroc, fanfaron si abject; ideea de familie, pe care o cultiva, nu-l impiedica sa o paraseasca pe placida lui nevasta, Olimpia, si sa se insoare cu Georgeta, femeie usoara, intrezarind un cuplu mai favorabil intereselor sale; este licheaua simpatica (e primit cu bucurie de toate rudele), un artist al intrigii, ascultator pe la usi, cu afaceri dubioase, fara nici un simt moral. Conturat astfel, el a fost asociat personajelor comice caragialesti si lui Gore Pargu din romanul Craii de Curtea Veche de Mateiu Caragiale. Clanul familiei Tulea, prin Aglae si Stanica Ratiu, este spiritul "rau" al casei, prin ferocitatea lacomiei lor. Aglae si Aurica sunt cele care "musca" cel mai tare din bucuria tineretii celor doi orfani (Felix si Otilia), pizmuindu-i si amarandu-le zilele. Portretul Aglaei este fixat de la inceput cu detalii precise ce indica trasaturile morale: cam de aceeaasi varsta cu Pascalopol, cu fata galbicioasa, gura cu buzele subtiri, acre, are nasul incovoiat si ascutit, obrajii brazdati de cateva sute de cute mari, ochii bulbucati, este vulgara si rea, o "vipera", cum o califica Otilia. Ea dirijeaza ofensiva impotriva Otiliei, pe care o vrea cat mai departe de Costache, a carui moarte n-o afecteaza deloc, urmarind numai banii. Acreala, lacomia de bani, de avere, spiritul carcotas, rautatea sunt trasaturile care alcatuiesc tipul "babei absolute". Aurica, fiica Aglaei, este fata batrana, cu dorinte erotice neimplinite, manifestate pana la ridicol, dezechilibrata psihic, pierzand orice decenta si bun simt, lipsita de orice atractivitate feminina, invidioasa, cu rautati; este o complexata. Titi Tulea, calificat de Otilia drept "prost", repetent de cateva ori si corigent, "vlajgan molatic" de 22 de ani, nu citeste pentru ca lectura ii da "durere de cap"; este tipul debil mintal, infantil si apatic. ii place ordinea militara, copiaza intruna, se leagana, este ipohondru. Crizele lui de apatie sunt luate de Aglae drept dovezi de "cumintenie"; are fixatii erotice. Simion Tulea, sotul Aglaei, batran senil, are comportamentul unui degenerat; isi pipaie muschii, cauta prin dulapuri, brodeaza, face crize psihice pana la violenta, ce alterneaza cu stari de apatie; are idei fixe, crede ca Olimpia nu este fata lui; este izolat de Aglae si de ceilalti. Leonida Pascalopol este "un personaj nou" in literatura romana (Pompiliu Constantinescu), fiind expresia rafinamentului, a bunului simt, a generozitatii. Scriitorul ii face si lui un portret in care detaliile pun in lumina pozitia sociala, trasaturile fizice si morale: un om de vreo cincizeci de ani, "oarecum voluminos, carnos la fata si rumen ca un negustor"; scriitorul remarca "finetea pielii" si taietura "englezeasca" a mustatii

carunte, deci un om subțire; un lant greu de aur îi atarna la vesta, hainele sunt din stofa fină; emana un parfum discret asociat cu o nuanță de tabac; are o politete și maniere ce dezvăluie creșterea lui aleasă. Pascalopol vorbește despre sine lui Felix, în intimitatea conacului sau de la moșie, aranjat în stil românesc. Felix află că Pascalopol făcuse studii în Germania, apoi la Paris, călătorise prin mai toată Europa, fusese căsătorit; află că-i place să cânte la flaut, că e o fire boema. Pascalopol se considera un "rătăcit" și vrea ca aspirațiile lui artistice să le realizeze în Otilia. Ea îl considera un bărbat "chic", un om de "mare caracter", care a fost foarte bun cu ea. Fata e cuprinsă de o căldură indusă pentru că Pascalopol e "singur, săracul!", nu are pe nimeni. El vine în casa lui Costache, așa cum el însuși mărturiseste, că să aibă sentimentul de familie. Oarecum blazat, prin nobletea sufletească, prin discretă poezie a sentimentelor personajul a fost asociat eroilor lui Turgheniev. Chipul adolescentin al Otiliei este și el descris în mod expres de scriitor, din momentul sosirii lui Felix în casa unchiului sau, așa cum o observă tânărul: un cap prelung și tânăr de fată, încărcat cu bucle, căzând până pe umeri. Apoi privirea coboară asupra vestimentației, care sugerează supletea, delicatetea, firea deschisă a fetei, o apariție romantică tulburătoare.

Prezența Otiliei înviorează și luminează atmosfera lugubră, apăsătoare a casei. Ea răspândește în jur grație, inteligență, delicatete, tumult de pasiuni când cântă la pian, "parea că știe multe și intimidă pe bărbați", încât "Mos Costache, Pascalopol, Stanica, Felix însuși n-ar fi îndrăznit să contrarieze pe Otilia". Amestec de copilărie și adolescență, cu instinct feminin sigur, naiv, ea are efecte tonice tulburătoare asupra lui Pascalopol, fata de care se manifestă cu gesturi materne (îi potrivește cu grijă acul din cravată), sau sarind de pe scaunul lui mos Costache pe cel al lui Pascalopol; ea este feminitatea surprinsă în procesul ei de formare, remarcabil redată de scriitor. În conturarea Otiliei, cel mai complex personaj al romanului, scriitorul folosește tehnica modernă a perspectivelor multiple și a observației psihologice. Ea se reflectă diferit în cei din jurul său: mos Costache "o sorbea umilit din ochi și radea din toată fata lui spană"; pentru Pascalopol este "o mare strengărită", "cu un temperament de artistă", "o rândunică, închisă în colivie, moare"; "o ființă gingașă care merita ocrotirea", "o floare rară", "o fată mandră și independentă". Firea nastrusnică, visătoare și imprevizibilă, tumultul tinereții sunt cuceritoare. Vitalitatea, exuberanța și sinceritatea deconcertantă a tinereții formează o imagine pură, de un farmec aparte: îl țaraste în goana pe Felix prin curte, rapaie pe scară, fluiera, dansează. Aceeași feminitate și franchețe a gesturilor manifestă și fata de Pascalopol. Pentru Aglae și Aurica, purtarile Otiliei sunt asemeni "fetelor fără capatăi și fără părinți". Ea însăși se analizează cu luciditate: "Ce tânăr de vârstă mea îți închipui că m-ar iubi pe mine așa cum sunt? Sunt foarte capricioasă, vreau să fiu liberă!"; și fata de Felix are griji materne, dorind ca acesta să-și facă o carieră strălucită. Otilia își definește sentimentele fata de Felix: "și eu te iubesc în atâtea feluri, încât nu pot să analizez acum cât te iubesc ca frate și ca iubită". Călătoria la Paris, împreună cu Pascalopol, o maturizează; devine mai sigură, mai conștientă de ea însăși, schimbare pe care Felix o percepe. Criza adolescenței, criza erotică în drumul spre maturizare prin care trece Felix este descrisă prin acumulări succesive. El parcurge drumul de la simplă atracție până la acuitatea trăirii sentimentului iubirii caște: simte nevoia imperioasă a prezentei fetei; are insomnii, simțurile toate tresaltă acut. Neputând sta cu Otilia, se așează cu lucrurile ei; din obiectele, din dezordinea camerei îi reconstitua mișcările. Se simțea mai aproape de Otilia, aici în odaie, decât lângă ea însăși. Familiaritatea cu Pascalopol, prezenta

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

permanenta a acestuia il indispuneau. Numeroase pagini descriu lucid starile psihice si fizice prin care trece Felix, ale primei experiente erotice, ale iubirii dintai, adolescente: neliniste si incertitudine, adoratie si deznadejde, gelozie si fericire. Chinurile prin care trece cand Otilia nu-i raspunde la scrisoare sunt relevatoare. indragostit, visator si reflexiv, simtea nevoia prezentei ei feminine (lipsit de dragostea mamei care murise de timpuriu).

Tacerea Otiliei ii umple sufletul de multiple stari: manie, gelozie, face fel de fel de ipoteze, il cuprinde o frenezie nebuna "de a merge pe jos, in frig", pana la Baneasa; fericire si nesiguranta se zbat in sufletul sau tanar si pur. Experienta erotica implinita fiziologic, prin cunoasterea Georgetei, il maturizeaza pe Felix, privind altfel acum imaginea Otiliei si comportamentul ei. Chipul ei ramane insa, pentru totdeauna, invaluit in mister, o imagine derutanta, de vis. Titlul romanului si finalul sau exprima esenta dilematica a feminitatii, natura contradictorie a sufletului omenesc. Elementele romantice se adauga tehnicii balzaciene: personajele sunt grupate antitetic (Felix si Otilia se opun, prin puritatea lor morala, arivistilor si meschinilor din jurul lor; generozitatea lui Pascalopol se opune avaritiei lui Costache s.a.m.d.); analiza sentimentului iubirii, atmosfera de puritate degajata amintesc de paginile romantice ale lui Stendhal. Descrierea naturii, proiectarea grandioasa a Baraganului pe un fundal fantastic, folosirea contrastelor in descrierea campiei, reflectate in constiinta lui Felix, sunt pagini de sensibilitate romantica. Imensitatea campiei, "plata si intinsa", fara nici o margine, putul cu cumpana, un cal ce "parea gigantic", iar copilul care-l mana pare un "ciclop", totul lasa impresia de iesire din civilizatie si din timp. Felix are intuitia "pustietatii scitice". Totul era "ramas pe loc, in afara oricarei epoci, intr-o absoluta neistoricitate". Scriitorul ilustreaza placerea grandiosului, o sensibilitate acuta la "sugestiile de infinit si spatiu aistoric", prin care se apropie de Eminescu si Sadoveanu. Construit in spirit clasic balzacian si cu o viziune realista, "Enigma Otiliei" asimileaza elemente ale romantismului modern: introspectia, finetea, luciditatea si precizia analizei psihologice; interesul pentru psihologii contradictorii, tulburatoare si derutante (Otilia, Pascalopol), pentru involutii, degradari psihice (alienarea, senilitatea, dedublare constiintei - Simion Tulea), pentru studiul consecintelor ereditatii (Titi), toate intra in sfera modernului. Finalul romanului se incheie simetric, cu imaginea de la inceput: casa lui Costache Giurgiuveanu, si mai dezolanta, iar Felix reinvie in memorie cuvintele acestuia: "Aici nu sta nimeni" - ce suna dezolant si lugubru. "Enigma Otiliei" este un roman fundamental al literaturii romane, o creatie originala, sinteza a clasicismului realist de tip balzacian, cu elemente romantice si moderne.